

Miia Ulanen

Kirjaluettelosta palvelujärjestelmään

Kirjastojärjestelmän vaihtaminen Satakunnan keskussairaalan tieteellisessä kirjastossa

Opinnäytetyö

Kevät 2014

Liiketalouden ja kulttuurin yksikkö

Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Liiketalouden ja kulttuurin yksikkö

Koulutusohjelma: Kirjasto- ja tietopalveluala

Tekijä: Miia Ulanen

Työn nimi: Kirjaluettelosta palvelujärjestelmään: kirjastojärjestelmän vaihtaminen Satakunnan tieteellisessä kirjastossa

Ohjaaja: Ari Haasio

Vuosi: 2014

Sivumäärä: 40

Liitteiden lukumäärä:

Opinnäytetyön tavoitteena oli ottaa käyttöön uusi kirjastojärjestelmä Satakunnan keskussairaalan tieteelliselle kirjastolle.

Projekti aloitettiin tutustumalla kirjastojärjestelmien historiaan erityisesti Suomessa, kotimaisiin kirjastojärjestelmätoimittajiin sekä heidän tarjoamiinsa kirjastojärjestelmiin. Samalla tutustuttiin myös toimeksiantajaan eli Satakunnan keskussairaalan tieteelliseen kirjastoon sekä muihin vastaaviin Suomessa toimiviin sairaalakirjastoihin.

Kirjastojärjestelmiä ja niiden ominaisuuksia vertailtiin sekä tehtiin käyttäjäkysely sairaalakirjastojen henkilökunnalle heidän kokemuksistaan käytössä olevasta kirjastojärjestelmästä. Näiden perusteella valittiin uusi kirjastojärjestelmä Satakunnan keskussairaalan tieteelliselle kirjastolle.

Opinnäytetyössä kuvataan myös uuden kirjastojärjestelmän käyttöönottoa sekä käyttöönotossa ilmenneitä ongelmia ja uuden kirjastojärjestelmän mukanaan tuomia toimintatapojen muutoksia.

Avainsanat: kirjastojärjestelmät, tieteelliset kirjastot, vertailu, käyttöönotto

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Business and Culture

Degree programme: Library and Information Services

Author/s: Miia Ulanen

Title of thesis: From a book catalogue to a service system: change of the library system of the Medical library of Satakunta Central Hospital

Supervisor(s): Ari Haasio

Year: 2014

Number of pages: 40

Number of appendices:

The objective of this thesis was to bring into use a new library system at the scientific library of the Central Hospital of Satakunta.

The project was begun by studying the history of library systems especially in Finland, the domestic library system suppliers and the library systems offered by them. At the same time, the author also became acquainted with the commissioning party, with the scientific library of the Central Hospital of Satakunta, and with other similar hospital libraries operating in Finland.

Library systems and their properties were compared, and a user inquiry was carried out among the staff of hospital libraries about their user experiences with different library systems. On the basis of these, a new library system was chosen for the scientific library of the Central Hospital of Satakunta.

The thesis also describes the introduction of the new library system and the problems related to it, as well as the changes in the ways of action brought by the new library system.

Keywords: library systems, scientific libraries, comparison, introduction

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
Kuvio- ja taulukkoluetelo.....	6
1 JOHDANTO.....	7
2 SAIRAALAKIRJASTOT SUOMESSA.....	8
2.1 Sairaalakirjastot.....	8
2.2 Satakunnan keskussairaalan tieteellinen kirjasto.....	9
3 KIRJASTOJÄRJESTELMÄT SUOMESSA.....	11
3.1 Kirjastojärjestelmien historiaa.....	11
3.2 Kirjastojärjestelmät nykyisin.....	13
3.3 Suomessa käytössä olevia kirjastojärjestelmiä.....	14
3.4 Kotimaiset kirjastojärjestelmätoimittajat.....	15
3.4.1 Oy Abilita Ab.....	15
3.4.2 Ab Axiell Nordic Oy.....	15
3.4.3 Oorninki-Ohjelmistot Oy.....	17
3.4.4 PrettyBit Software.....	18
4 TUTKIMUSMENETELMÄT.....	20
4.1 Vaatimusmäärittely.....	20
4.2 Kyselytutkimus.....	21
5 KIRJASTOJÄRJESTELMÄN VALINTA.....	23
5.1 Vertailu.....	23
5.1.1 Toiminnalliset ja ei-toiminnalliset vaatimukset.....	24
5.1.2 Luettelointi ja kokoelmien hallinta.....	24
5.1.3 Lainaus ja kaukopalvelu.....	26
5.1.4 Hankinta ja talousseuranta.....	27
5.2 Käyttökokemuksia.....	27
5.3 Vertailun yhteenveto.....	31
5.4 Koekäyttö.....	31
6 UUDEN KIRJASTOJÄRJESTELMÄN KÄYTTÖÖNOTTO.....	33

6.1 Tarjouspyyntö.....	33
6.2 Konvertointi	34
6.3 Asiakastiedot.....	34
6.4 Luettelointi.....	35
6.5 Kaukopalvelu.....	36
7 YHTEENVETO.....	37
LÄHTEET.....	39

Kuvio- ja taulukkoluetelo

Taulukko 1.	Luetteloinnin ja kokoelmien hallinnan vaatimusmäärittely.....	25
Taulukko 2.	Lainauksen ja kaukopalvelun vaatimusmäärittely.	26
Taulukko 3.	Hankinnan ja talousseurannan vaatimusmäärittely.....	27
Kuvio 1.	Sairaalakirjastoissa käytössä olevien PrettyLib-kirjastojärjestelmä- osioiden kappalemäärät.	28
Kuvio 2.	Sairaalakirjastoissa käytössä olevien PrettyBit Server www-liittymä- osioiden kappalemäärät.	29
Kuvio 3.	Sairaalakirjastojen mainitsemat PrettyLib-kirjastojärjestelmän valinta- kriteerit kappalemäärittäin.	30

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aihe muotoutui Satakunnan keskussairaalan tieteellisen kirjaston tarpeesta päivittää kirjastojärjestelmänsä. Aiemmin käytössä olleen kirjastojärjestelmän ylläpito on päättymässä. Kirjastojärjestelmätoimittaja on useiden yrityskauppojen myötä saanut hallinnoitavakseen useampia kirjastojärjestelmiä ja on sittemmin kehittänyt uuden kirjastojärjestelmän eikä näin ollen jatkossa tule ylläpitämään useampia järjestelmiä. Vaihtoehtoina oli siis joko siirtyä päivittämällä vanha kirjastojärjestelmä saman kirjastojärjestelmätoimittajan uuteen kirjastojärjestelmään tai valita täysin uusi toimittaja ja kirjastojärjestelmä.

Työn tavoitteena oli siis löytää sekä käyttöönottaa sellainen kirjastojärjestelmä, joka sopii parhaiten Satakunnan keskussairaalan tieteellisen kirjaston käyttöön ja täyttäisi parhaiten tietyt kirjastohenkilökunnan vaatimukset.

Tämän taustan kautta lähdettiin selvittämään kotimaisia kirjastojärjestelmätoimittajia ja heidän järjestelmiään sekä vertaamaan näiden järjestelmien toimivuutta ja erityisesti sopivuutta Satakunnan keskussairaalan tieteellisen kirjaston kaltaisen pienen tieteellisen kirjaston käyttöön. Tutkimuskysymyksiksi nousivat:

- Millaisia kotimaisia kirjastojärjestelmiä on tarjolla?
- Millaisia vaatimuksia kirjastojärjestelmälle tulisi asettaa?
- Kuinka tarjolla olevia kirjastojärjestelmiä vertaillaan?
- Kuinka kirjastojärjestelmän käyttöönotto hoidetaan onnistuneesti?

Toimivuutta ja sopivuutta tutkittiin ensin kirjastojärjestelmätoimittajien internet-sivuilta saatujen tietojen perusteella. Tämän jälkeen vertailua tehtiin määriteltyjen toimintavaatimusten, käyttäjävaatimusten ja järjestelmän toiminnallisten vaatimusten sekä käyttäjäkyselyiden avulla. Saatujen tulosten perusteella valittiin yksi kirjastojärjestelmä, jonka osalta suoritettiin järjestelmän koekäyttö.

Lopuksi tulosten perusteella hankittiin uusi kirjastojärjestelmä, joka otettiin käyttöön syksyn 2013 aikana. Opinnäytetyössä käsitellään myös käyttöönottoon liittyviä ja siinä vastaan tulleita asioita ja ongelmia.

2 SAIRAALAKIRJASTOT SUOMESSA

2.1 Sairaalakirjastot

Suomessa toimii tällä hetkellä 20 sairaanhoitopiiriä (Kunnat.net 2013). Niistä jokaisesta löytyy yksi tai useampia sairaaloita sekä useita muita toimipisteitä. Sairaanhoitopiireissä, joissa on yliopisto, kirjasto- ja tietopalvelut on hoidettu yliopiston kirjaston avulla. Lähes kaikista muista sairaanhoitopiireistä löytyy joko sairaanhoitopiirin itsensä ylläpitämä tai ostopalveluna hankkima tieteellinen kirjasto. Nämä sairaanhoitopiirien tieteelliset kirjastot kuuluvat sairaalakirjastojen konsortioon Helliin, joka on perustettu sekä kirjastojen yhteistyö- että elektronisten aineistojen kilpailutus- ja hankkimisfoorumiksi (Suomen sairaalakirjastokonsortio, [viitattu 23.5.2013]).

Koska sairaalakirjastot toimivat hyvin erilaisissa ympäristöissä ja erilaisin resurssein, Helli-konsortion jäsenkirjastoihin lähetettiin kysely, jossa pyydettiin lyhyesti tietoja kirjaston toiminnasta sekä käytössä olevasta kirjastojärjestelmästä. Vastaus saatiin kahdeksasta sairaalakirjastosta.

Tehdyn kyselyn perusteella voidaan todeta, että sairaalakirjastot ovat hyvin erikoisia, kokoelmat vaihtelevat alle 4 000 nimekkeestä lähes 20 000 nimekkeeseen. Paikallislainoja on alle sadasta vuodessa aina yli 13 000 vuodessa ja kaukolainapyyntöjäkin alle sadasta yli 1 000 vuodessa.

Vastanneista kirjastoista yhdessä oli käytössä itse kehitetty kirjastojärjestelmä, yhdessä Voyager-kirjastojärjestelmä ja kuudessa PrettyLib-kirjastojärjestelmä. Voyager-kirjastojärjestelmä oli käytössä sairaalakirjastossa, joka toimii samoissa tiloissa ammattikorkeakoulukirjaston kanssa. Käyttöönottovuodet vaihtelivat vuoden 1992 ja vuoden 2003 välillä. Tarkempia tietoja siitä, miten käytössä olevat kirjastojärjestelmät ovat valikoituneet ja ovatko kirjaston työntekijät järjestelmänsä tyytyväisiä, löytyy kappaleesta *5.3 Käyttökokemuksia*.

2.2 Satakunnan keskussairaalan tieteellinen kirjasto

Satakunnan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä tarjoaa erikoissairaanhoidon palveluja 20 jäsenkunnassa noin 226 0000 asukkaalle (Satakunnan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä 2012). Sairaalat sijaitsevat Porissa, Raumalla sekä Harjavallassa. Näiden lisäksi psykiatrian sekä kehitysvammaisten erityishuollon toimipisteitä on useilla paikkakunnilla. Henkilökuntaa Satakunnan sairaanhoitopiirissä on noin 3800.

Satakunnan keskussairaalan tieteellinen kirjasto on niin kutsuttu suljettu kirjasto eli se palvelee ainoastaan Satakunnan sairaanhoitopiirin henkilökuntaa sekä sellaisia lääke- ja hoitotieteen opiskelijoita, jotka suorittavat harjoittelujaan Satakunnan sairaanhoitopiirin yksiköissä (Tieteellinen kirjasto, [viitattu 22.5.2013]). Kirjasto palvelee asiakkaitaan työhön, tutkimukseen ja opiskeluun liittyvissä tiedontarpeissa.

Satakunnan keskussairaalan tieteellisessä kirjastossa on kaksi työntekijää ja sen kokoelmat kattavat pääasiassa lääke- ja hoitotieteen alat ja koostuvat suurimmalta osin tieteellisistä aikakauslehdistä. Lehtien lisäksi kokoelmiin kuuluu tärkeimpiä lääke- ja hoitotieteen peruskirjoja sekä tutkimuskirjallisuutta ja käytössä on myös tärkeimmiksi koettuja lääketieteellisiä tietokantoja.

Tällä hetkellä kirjastossa on käytössä Axiellin Origo-kirjastojärjestelmä, joka on otettu tuotantokäyttöön keväällä 2006. Origon kautta tapahtuvat kirjaston lainaus, luettelointi, tilastointi ja hankinta. Asiakkaille on käytössä WebOrigo-asiakasliittymä, jonka kautta he voivat hakea tietoa kirjastonkokoelmista.

Satakunnan keskussairaalan tieteellinen kirjasto hallinnoi kaikkea sairaanhoitopiiriin hankittavaa kirja-aineistoa sekä tarkistamalla tehtävät hankinnat että luetteloiden avulla kirjat kokoelmatietokantaansa. Suurin osa kirjallisuudesta kuitenkin sijoitetaan sairaaloiden eri osastoille ja poliklinikoille niillä sijaitseviin käsikirjastoihin. Muutaman viime vuoden aikana kirjastossa on yritetty panostaa takautuvaan luettelointiin, jotta eri yksiköihin hankittu kirja-aineisto saataisiin luetteloitua tällä hetkellä käytössä olevaan kirjastojärjestelmään. Työ on ollut hidasta, koska sitä on tehty muiden töiden ohessa ja ilman Origon tarjoamaa kopioluettelointimahdollisuutta. Tällä hetkellä kokoelmatietokantaan on luetteloitu noin 3100 kirjanimekettä

ja monografiasarjaa. Lehtien saapumisvalvonta on hoidettu lehtivälittäjän tilaustenhallintapalvelun kautta eikä niistä ole tehty erillisiä nimeke- tai nidetietueita kirjastojärjestelmään, vaan niiden tiedot ovat saatavissa vuosikertatasolla lehtivälittäjän kautta hankitussa portaalissa.

Lainauksen osalta kirjaston lainamäärät painottuvat selkeästi kaukopalveluun. Vuosittaisten paikallislainojen määrä on vakiintunut parin viime vuoden aikana 650 – 700 kappaleeseen. Tämä lainaluku ei kuitenkaan sisällä aikakauslehtilainoja niiden tietokannasta puuttumisen vuoksi. Kaukopalvelun kautta kirjasto tilaa vuosittain 1500 – 1700 kirjaa ja artikkelikopiota. Tähän asti kaukopalvelun hallinnointiin ei ole käytetty erillistä kaukopalveluun tarkoitettua ohjelmaa, vaan tiedot on kerätty Microsoftin Excel-ohjelmalla tehtyyn taulukkoon.

3 KIRJASTOJÄRJESTELMÄT SUOMESSA

3.1 Kirjastojärjestelmien historiaa

Kirjastojärjestelmien alkuvaiheet keskittyvät Suomessa pääasiassa 1970-luvulle, mutta USA:ssa kehitystä oli nähtävissä jo 1960-luvulla (Ilva 2006). Erityisesti vaikutusta tähän oli USA:ssa Kongressin kirjastossa vuonna 1966 alkaneella MARC-projektilla (Machine Readable Cataloging), jonka päämääränä oli luettelointitietojen globaalinen rationalisoiminen eli kaiken kattava järjeistäminen.

Myös Suomessa oltiin tietoisia atk-pohjaisten kirjastojärjestelmien kehityksestä kansainvälisillä markkinoilla ja tätä kehitystä seurattiin tarkasti (Ilva 2006). 1970-luvulla saivatkin alkunsa suomalaiset ensimmäisen sukupolven kirjastojärjestelmät (Saarti 2012, 10 – 11). Näiden pioneerijärjestelmien ainoa tehtävä oli yksinkertainen lainauksenvalvonta.

Vuonna 1971 valmistui suunnitelma Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan kirjaston automatisoinnista (Ilva 2006). Jo suunnitelman laatimisen aikana tuli ilmi, että kustannukset tulisivat olemaan suuret. Nämä olisikin järkevää jakaa useiden kirjastojen kesken sen sijaan, että samat kustannukset jäisivät vain yhden kirjaston maksettaviksi. Keväällä 1972 Tieteellisten kirjastojen atk -tavoitetoimikunta sai valmiiksi mietintönsä, jonka perustana oli Ruotsin mallin mukainen kokonais- eli integroitujärjestelmä, joka kattaisi niin hankinnan, luetteloinnin, lainauksen kuin kaukopalvelunkin, toimisi online-periaatteella ja kattaisi jossain vaiheessa kaikki suomalaiset korkeakoulukirjastot. Tieteellisten kirjastojen atk-työryhmä aloitti työnsä keväällä 1974 suoraan Opetusministeriön alaisena ja vuonna 1975 Libris-järjestelmä sekä kaksi ensimmäistä päätettä saatiin atk-työryhmän käyttöön. Rahoitusongelmat, joihin atk-työryhmä törmäsi, jäädyttivät lopulta syksyllä 1976 Libriksen käyttöönottosuunnitelmat. Tämän vuoksi atk-työryhmä hankki samana syksynä British Librarianin eräajopohjaisen LSP-ohjelmiston, jonka käyttöönottoa alettiin heti valmistella. Vuoden 1979 lopulla järjestelmään oli tallennettu jo 130 000 tietuetta.

Yleisten kirjastojen osalta kirjastojärjestelmien kehitys kulki Suomessa samaa tahtia kuin tieteellisissä kirjastoissakin. Vuonna 1975 saatiin ensimmäinen merkittävä

suunnitelma Yleisten kirjastojen atk-toimikunnalta, jossa ehdotettiin kolmivaiheisen projektin järjestämistä atk-järjestelmien kehittämiseksi (Saarti 2008). Syksyllä 1979 kuntien keskusjärjestöt asettivat luettelointitoiminnan atk-ryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää niin yhteisluettelotoimintaa, kustannusten jakamista, organisointia kuin luettelointi- ja lainausjärjestelmien integrointia toisiinsa. Monenlaisten ongelmien vuoksi Helsingissä ja Oulussa aloitettiin omien kirjastojärjestelmien suunnittelu. Ensimmäinen alueellinen kirjastoverkko toteutui 31.7.1978, kun Laajasalon kirjastossa käyttöön otettu Pääsky-kirjastojärjestelmä alkoi levitä myös muihin pääkaupunkiseudun kirjastoihin.

1980-luvun alussa toinen sukupolvi suomalaisista kirjastojärjestelmistä sai alkunsa (Saarti 2012, 10 – 11). Näihin järjestelmiin oli kehitetty lainauksenvalvonnan lisäksi myös rajoittuneita tiedonhakumahdollisuuksia. 1980-luvulla vauhti tieteellisten kirjaston atk-järjestelmissä kiihtyi, kun tietokoneet kehittyivät ja halpenivat sekä aloitettiin kansallisen Funet-tietoverkon rakentaminen (Ilva 2006). Samalla kehittyivät kolmannen sukupolven kirjastojärjestelmät (Saarti 2012, 10 – 11). Järjestelmiin oli saatu mukaan jo 1960-luvun lopulla alkunsa saanut MARC-formaatti, joka määrittelee mm. kirjastojen luettelointitietojen atk-muotoisen esitystavan, jolla mahdollistetaan datan siirtäminen järjestelmästä toiseen. Mukana oli myös muita sisäisiä standardinmukaisuuksia, kehittyneitä tietokannanhallintajärjestelmiä ja relaatiotietokantoja, graafisia käyttöliittymiä ja ne olivat pitkälle integroitua. Yleisten kirjastojen puolella jatkui keskustelu kansallisesta kirjastoverkosta ja siinä tuotettavien palveluiden toteuttamisesta. 1984 – 1986 pääkaupunkiseudun, Tampereen ja Turun kaupunginkirjastot toteuttivat kirjastojen tietojärjestelmien kehittämisprojektit. Näiden projektien tuloksena syntyi Selvitys yleisten kirjastojen integroidusta tietojärjestelmästä (Haavisto, Jokinen & Ojala 2009, 18).

Neljäs sukupolvi suomalaisissa kirjastojärjestelmissä näki päivänvalon 1990-luvun alussa (Saarti 2012, 10 – 11). Tampere ja Turku päätyivät valitsemaan Valtion tietokonekeskuksen Oulun 1970-luvun lainauksenvalvontajärjestelmän pohjalta kehittämään Pallas-järjestelmään, mutta pääkaupunkiseudun kirjastot valitsivat ulkomaisen integroidun järjestelmän (Haavisto, Jokinen & Ojala 2009, 18). Myös tieteellisissä kirjastoissa päädyttiin ulkomaiseen kirjastojärjestelmätoimittajaan. VTLS-kirjastojärjestelmä (Virginia Tech Library System) otettiin keskitetysti käyt-

töön korkeakoulukirjastoissa 1980-luvun lopulla ja 1990-luvun alussa Opetusministeriön päätöksellä (Haarala & Jääskeläinen 1991, 12).

1990-luvun puolivälissä ja internetin yleistymisen myötä kirjastojärjestelmät mullistettiin, kun niihin saatiin integroidut selainpohjaiset asiakaskäyttöliittymät, joilla asiakas saattoi itse uusia lainansa tai tehdä varauksia (Haavisto, Jokinen & Ojala 2009, 18). Sittemmin viidennen kirjastojärjestelmäsukupolven tulo 1990-luvun lopulla toi mukanaan järjestelmien välisen tiedonsiirron, käyttöliittymien ja taustajärjestelmien erottamisen, kansainväliset standardit ja sopimukset tiedonsiirrossa ja tiedontallennuksessa, sekä kirjastojen että asiakkaiden omien digitaalisten kirjastojen räätälöinnin sekä metadatan tallennusformaattien hallinnan (Saarti 2012, 10 – 11).

3.2 Kirjastojärjestelmät nykyisin

2000-luvulle lähettiin yleisissä kirjastoissa pääasiassa kotimaisten kirjastojärjestelmien ja korkeakoulukirjastoissa ulkomaisen toimittajan kirjastojärjestelmien varassa. Muiden kirjastojen, kuten ammattikorkeakoulu-, yritys- ja yhteisökirjastojen, käyttämistä kirjastojärjestelmistä ei löydy keskitettyjä tietoja.

Jo Charles A. Cutter (1876, 526) on Jarmo Saartin (2012, 9) mukaan sanonut:

”Luettelo on suunniteltu vastaamaan tiettyihin kysymyksiin kirjastosta, ja niistä paras on se, josta löytyy vähimmällä vaivalla vastaus useimpiin kysyjän esittämiin kysymyksiin.”

Tällaiseen kirjastojärjestelmään pääseminen on jo, jos ei vielä mahdollista, niin hyvin lähellä sitä. Viime vuosikymmeninä, kun tietotekniikka on kehittynyt, myös kirjastojärjestelmät ovat laajentuneet palvelujärjestelmiksi (Saarti 2012, 9 – 10). Perinteisesti kirjastojärjestelmä käsitetään kirjastoaineistokeskeiseksi. Käsite on sittemmin laajentunut ja kirjastojärjestelmällä tarkoitetaan palvelujärjestelmää, jolla pyritään hallitsemaan kirjastoon ja sen asiakkaisiin liittyviä tietoja ja palveluita kattava useampia tietojärjestelmiä ja siinä yhdistetään erilaisia tieto-, kirjasto-, sisältö- ja viestintäpalveluja. Tämän vuoksi kirjastojärjestelmiltä vaaditaan integroitavuutta muihin järjestelmiin sekä avoimuutta rajapintoihin ja ohjelmointikoodiin. Saartin

(2012, 10 – 11) mukaan kirjastojärjestelmissä onkin menossa jo kuudes sukupolvi. Näissä kuudennen sukupolven järjestelmissä uutta on edellisiin sukupolviin verrattuna mahdollisuus datan linkittämiseen eri järjestelmien välillä, erityyppisten dokumenttien käyttö, käyttöoikeuksien säilytyksen hallinta, avoin data ja lähdekoodi, palveluiden ulkoistaminen ja pilvipalvelut, sosiaalinen metadata ja tämän hallinta sekä semanttiset teknologiat.

3.3 Suomessa käytössä olevia kirjastojärjestelmiä

Kansalliskirjasto jakaa kirjastot neljään sektoriin: ammattikorkeakoulukirjastoihin, erikoiskirjastoihin, yleisiin kirjastoihin sekä yliopistokirjastoihin (Kirjastoala [viitattu 15.5.2013]). Näistä yleiset kirjastot kattavat kaupunkien ja kuntien kirjastot ja erikoiskirjastot erilaisten tutkimuslaitosten, yritysten ja yhteisöjen kirjastot. Myös kirjastojärjestelmät jakautuvat osin näiden kirjastosektoreiden mukaisesti.

Ammattikorkeakoulu- ja yliopistokirjastoissa on käytössä Voyager-kirjastojärjestelmä. Kirjastojärjestelmän käyttöönottoa varten perustettiin kaksi konsortiota: Linnea2-konsortio yliopistoille vuonna 2000 (Linnea2-konsortio, [viitattu 24.5.2013]) ja AMKIT-konsortio ammattikorkeakouluille vuonna 2001 (Amkit-konsortio 2005).

Yleisissä kirjastoissa on Kirjastot.fi-sivuston kirjastojärjestelmähaun (2013) mukaan käytössä pääasiassa kolmea järjestelmää: PallasProta, Origoa sekä Axiell Auroraa. Muitakin järjestelmiä on käytössä, mutta nämä jäävät kuitenkin määrällisesti huomattavasti vähäisemmiksi. Tällainen on esimerkiksi Millenium-kirjastojärjestelmä Helmet-kirjastoissa, joihin kuuluvat Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen.

Eniten erilaisia kirjastojärjestelmiä on käytössä erikoiskirjastojen kentällä. Osassa on käytössä ammattikorkeakoulu- ja yliopistokirjastojen lailla Voyager, osassa PrettyLib, PallasPro tai Origo. Keskitettyä tietoa näiden kirjastojen kohdalta järjestelmien käytöstä ei kuitenkaan ole.

3.4 Kotimaiset kirjastojärjestelmätoimittajat

Satakunnan keskussairaalan tieteellisen kirjaston toiminnan laadun sekä Satakunnan sairaanhoitopiirin tietoteknisten ratkaisujen vuoksi lähdettiin selvittämään kotimaisia kirjastojärjestelmätoimittajia sekä heidän tarjoamiaan järjestelmiä. Kirjastojärjestelmät esitellään lyhyesti yritysten internet-sivuihin sekä muihin erikseen mainittuihin lähteisiin pohjautuen.

3.4.1 Oy Abilita Ab

Oy Abilita Ab on vuonna 1984 perustettu hyvin monenlaisia tietojärjestelmiä toimittava yritys (Historiamme 2011). Sen valikoimista löytyy tietojärjestelmiä niin julkiselle kuin yksityisellekin puolelle terveydenhuoltoon, sosiaalitoimeen, päivähoidon, kirjastotoimeen, taloushallintoon ja henkilöstöhallintoon.

Abilita Kirjasto -järjestelmä on vähän käytetty järjestelmä Suomessa, tällä hetkellä se on käytössä reilussa kymmenessä kunnassa (Kirjastot.fi 2013). Sitä, onko järjestelmää käytössä tieteellisissä kirjastoissa, ei yrityksen internet-sivuilta selvinnyt.

Abilita Kirjasto -järjestelmä on integroitu kirjastojärjestelmä, joka kattaa luetteloinnin, lainausten valvonnan, hankinnan, kirjastoauton ohjelmiston, internet-yhteisöpäänteen sekä SRU-palvelimen (Kirjastotoimi 2011). Järjestelmä on MARC21-pohjainen ja se tukee myös Z39.50-tiedonhakustandardia. Tietojen poiminta onnistuu myös kaikista ISO 2709 -standardin mukaisista aineistoista. Järjestelmästä löytyy siis tärkeimmät toiminnot, mutta niiden monipuolisuutta on vaikea arvioida ilman tarkempaa tutustumista. Yrityksen internet-sivut eivät anna kovinkaan tarkkaa kuvaa järjestelmästä.

3.4.2 Ab Axiell Nordic Oy

Axiellin voittokulku suomalaisilla kirjastojärjestelmämarkkinoilla alkoi 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä. Vuonna 2005 Axiell Finland sekä TietoEnator muodostivat yhteisen yrityksen nimeltään TietoEnator Libraries Oy (Baer 2006).

Vuoden 2007 huhtikuussa Axiell Bibliotek Ab osti suomalaisen TietoEnator Libraries Oy:n osake-enemmistön (Poropudas 2007) ja vielä vuoden 2007 joulukuussa Axiell Bibliotek Ab osti suomalaisen Akateeminen Tietopalvelu Oy:n, josta yhdessä TietoEnator Libraries Oy:n kanssa muodostui Axiell kirjastot Oy. Axiellilla oli näin toimintaa Ruotsissa, Tanskassa sekä Suomessa ja nämä yhtiöt muodostivat vuoden 2008 alussa Axiell Library Groupin (Lahti 2008). Vuonna 2010 Axiell Group (jatkossa vain nimellä Axiell) oli maailman viidenneksi suurin kirjastojärjestelmätoimittaja.

Kaikkien näiden yrityskauppojen ja yhdistymisten jälkeen kaksi suurta suomalaista kirjastojärjestelmää PallasPro ja Origo olivat yhden yrityksen omistuksessa. Molempia järjestelmiä käytti tuolloin Suomessa noin 200 kunnan- ja kaupunginkirjastoa (Poropudas 2007, Lahti 2008). Tämän hetkisen tiedon mukaan PallasPro on edelleen käytössä 88 kirjastossa ja Origo 160 kirjastossa (Kirjastot.fi 2013). Lisäksi Axiellin järjestelmävalikoimaan kuuluu Libra.fi, joka on edelleen käytössä 19 kirjastossa. Järjestelmien käyttöä tieteellisissä kirjastoissa ei ole dokumentoitu yrityksen tai Kirjastot.fi:n internet-sivustoille. Kaikkein näiden kolmen järjestelmän kehitystyö on päättynyt uuden Axiell Aurora -kirjastojärjestelmän myötä.

Axiell Aurora on integroitu selainpohjainen kirjastojärjestelmä, joka on tällä hetkellä käytössä 34 kunnassa tai kaupungissa. Kokonaisuutena järjestelmä on monipuolinen sisältäen muun muassa seuraavat osiot (Axiell Aurora 2011):

- automaattinen täydennysluettelointi
- ennako- ja täydennystietueiden käsittely
- hankintaprosessi
- itsepalvelulainaus
- järjestelmäasetukset
- kaukolainojen hallinta
- kelluvat kokoelmat
- lainauksenvalvonta
- lehtien käsittely ja lehtikierto
- lokitiedot
- nidekäsittely
- MARC 21 -luettelointi ja osakohteiden käsittely

- raportit, muistutukset ja eKirjeet
- seutuvaraus ja varauskokoelmat
- tekstiviestit ja sähköpostiviestit
- teoshaku ja saatavuus: pika- ja lomakehaku, muokattava hakulomake, hakutarkenteet, teosten esittely- ja kuvanäkymät
- varalainausohjelma
- yleinen laskutusliittymä

Järjestelmä lisäksi tukee muun muassa seuraavia standardeja ja rajapintoja: SRU/SRW, SIP2, SMS, SMTP, ISO2709, XML, FTP, maksupäätte, perintä. Sitä, kuuluvatko kaikki ominaisuudet automaattisesti perusohjelmistoon, ei kerrota. Järjestelmän asiakaskäyttö toteutetaan Axiell Arena -verkkokirjaston avulla (Axiell Arena 2011). Verkkokirjaston kautta asiakkaat pystyvät näkemään ja hallinnoimaan omia tietojaan sekä Arenaan tuottamaansa sisältöä sekä käyttämään erilaisia tiedonhakutyökaluja ja -näkökulmia. Kirjasto puolestaan voi perinteisen kokoelmaliittymän lisäksi tarjota asiakkailleen esimerkiksi erilaisia teemasivuja, listauksia, hakusivustoja ja blogeja.

3.4.3 Oorninki-Ohjelmistot Oy

Oorninki-Ohjelmistot Oy:n kirjaOORNINKI-järjestelmä on käytössä tällä hetkellä ainoastaan yhdessä kunnankirjastossa, Hailuodon kunnankirjastossa (Kirjastot.fi 2013). Kuten edellä mainituissakin kirjastojärjestelmissä käyttöastetta muissa kuin yleisissä kirjastoissa ei ole tiedossa. KirjaOORNINGIN juuret juontavat jo 1980-luvulle, mutta se on jäänyt kuitenkin hyvin pieneen käyttäjäkuntaan ja perusohjelmiston tasolle. Yrityksen kotisivujen (Kirjaorninki [viitattu 13.5.2013]) mukaan järjestelmästä on hankittavissa käyttöön kolmea erilaista versiota. KirjaOORNINKI 1 sisältää perustoiminnot kokoelmahallintaan, jolla tässä tarkoitetaan aineiston luettelointia ja se soveltuu erityisesti kotikäyttöön. KirjaOORNINKI 2, joka luetteloinnin lisäksi sisältää asiakasrekisterin ylläpidon, lainaustoiminnon sekä tarvittavia tulostuksia. Kyseisten tulostusten laadusta ei tarkemmin kerrota. Tämän version kerrotaan sopivan koti- ja koulukäyttöön sekä pieniin yrityskirjastoihin. KirjaOORNINKI 3 sisältää edellisten lisäksi tilastoinnin sekä laajat hakumahdollisuudet. KirjaOOR-

NINKI 3:a suositellaan koulu- ja laituskirjastoihin sekä yritysten kirjastoihin. Sekä KirjaOORNINKI 2:een että KirjaOORNINKI 3:en on saatavilla lisäosat, joissa molemmissa on mahdollisuus aineiston selailuun ilman tietueiden muutosmahdollisuutta, joka tarkoittanee ilmeisimmin jonkinlaista asiakaspäätettä, ja toisessa lisäosassa on lisäksi mahdollista myös itsepalvelulainaus. Ohjelmisto on Windows-pohjainen, mutta sen tukemista standardeista tai tarkemmista ominaisuuksista ei internet-sivuilta löydy tietoa.

3.4.4 PrettyBit Software

PrettyBit Software on perustettu vuonna 1987 ja sen valikoimista löytyy ohjelmistoja sekä kirjastoille että kemikaalihallintaan (PrettyBit Software, [viitattu 13.5.2013]). PrettyLib-kirjastojärjestelmää on kehitetty vuodesta 1986 ja se on yrityksen internet-sivujen mukaan käytössä yli 480 kirjastossa. Mukana asiakaskunnassa on niin oppilaitos-, koulu-, virasto-, laitos-, yritys- kuin yhteisökirjastojakin. Kuntien tai kaupunkien kirjastoista PrettyBit Softwaren ohjelmistoja on käytössä ainoastaan Kouvolan maakuntakirjaston Kymenlaakso-tietokannassa (PrettyBit Software, [viitattu 13.5.2013] ja Kirjastot.fi 2013).

PrettyLib on Windows-pohjainen kirjastojärjestelmä, jonka käyttökieleksi voi valita joko suomen, ruotsin, viron tai englannin (PrettyLib kirjastojärjestelmä v4 2012). Sen perusversioon kuuluvat tiedonhaut, tulostukset, luettelointi sekä uutuusluettelo- ja ylläpitotoiminnot (Hinnasto 2012). Lisäksi ohjelmistoon on hankittavissa useita erilaisia laajennuksia. Lainaustoimintoihin on hankittavissa perustoiminnot, laajennus- sekä yliaikamaksut -osiot. Lisäksi ohjelmistoon on saatavissa hankintatoiminnot, kustannusseuranta, kaukopalvelu sekä z39.50-kopioluettelo -osiot asiakkaan tarpeiden mukaan. Samoin ohjelmistoa voi laajentaa koskemaan lisätoimipisteitä ja lisäkäyttäjiä.

PrettyBit Softwarella on myös erilliset PrettyCirc-lehtijärjestelmä sekä PrettyBit-Server www-liittymä. PrettyCirc-lehtijärjestelmän perusversio sisältää muun muassa lehti- ja lukijatietojen ylläpidon ja listaukset, lehtikierron, tiedonhaut, vuosikyselyt sekä kaikki ylläpitotoiminnot (PrettyCirc 4-lehtijärjestelmä, [viitattu 13.5.2013]). Lisäksi PrettyCirc-lehtijärjestelmään on hankittavissa erikseen hankin-

ta-, saapumisvalvonta-, kustannusseuranta- ja lainaus-osiot. Myös tätä ohjelmistoa voi laajentaa koskemaan lisätoimipisteitä ja lisäkäyttäjiä.

PrettyBit Server taas on asiakkaille tarkoitettu www-liittymän perusjärjestelmä (PrettyBitServer, [viitattu 13.5.2013]). Perusversion lisäksi kirjasto voi valita käytössään olevien ohjelmistojen perusteella joko PrettyLib- tai PrettyCirc-tuki (Hinnasto 2012). Tukiosio mahdollistaa sen, että asiakkaat voivat tehdä hakuja kirjaston kokoelmasta, uusia lainojaan sekä hallinnoida varauksiaan, muokata yhteystietojaan ja hallinnoida mahdollisia lehtikiertoasiakkuuksiaan. PrettyBit Serveriin on hankittavissa myös käyttötilastoja keräävä osio (PrettyBitServer, [viitattu 13.5.2013]). Tilastotietoja saadaan muun muassa hakujen määristä hakuehdoista ja asiakkaiden itsepalvelutoiminnosta.

4 TUTKIMUSMENETELMÄT

Kirjastojärjestelmien vertailuun käytettiin vaatimusmäärittelyä, jonka avulla analysoitiin kotimaisten kirjastojärjestelmätoimittajien järjestelmien sopivuutta Satakunnan keskussairaalan tieteelliseen kirjastoon. Lisäksi tutkimusmenetelmänä käytettiin kyselytutkimusta, jonka avulla selvitettiin muiden vastaavien sairaalakirjastojen kirjastojärjestelmiä sekä käyttäjien mielipiteitä käytössä olevasta järjestelmästä.

4.1 Vaatimusmäärittely

Vaatimusten määrittelyllä halutaan selvittää ohjelmistolle asetettavat vaatimukset sellaisella tarkkuudella, että niiden perusteella voidaan kommunikoida eri osapuolille, millainen ohjelmiston halutaan olevan (JHS 173 2009, 7). Julkisen hallinnon suositusten mukaan (2009, 10 – 11) vaatimukset on jaettavissa kolmeen ryhmään:

1. toimintalähtöiset vaatimukset
2. käyttäjävaatimukset
3. järjestelmän toiminnalliset ja ei-toiminnalliset vaatimukset.

Toimintalähtöisillä vaatimuksilla tarkoitetaan korkean tason tavoitteita, joita pyritään saavuttamaan ohjelmiston tai järjestelmän tuella. Käyttäjävaatimukset kattavat ne toimet, joita käyttäjien tulee pystyä tekemään ohjelmiston tai järjestelmän avulla. Toiminnallisilla vaatimuksilla tarkoitetaan sitä toiminnallisuutta, joka järjestelmään on luotava. Näiden toiminnallisuuksien avulla käyttäjät pystyvät tekemään annetut tehtävät. Ei-toiminnalliset vaatimukset ovat sellaisia ehtoja, joita toiminnalliset vaatimukset vaativat toimiakseen. Tällaisia ovat esimerkiksi käytettävyys, koko, tietoturva, ylläpitomahdollisuudet, yhteensopivuus ja siirrettävyys.

Vaatimusten priorisointi eli tärkeysjärjestykseen laittaminen on tärkeää. JHS 173 -suosituksen (2009, 15; 2009, 22) mukaan priorisoinnissa kannattaa käyttää 3-tasoista mallia, jossa vaatimukset luokitetaan seuraavasti:

1. pakollinen
2. hyödyllinen

3. toivottu.

Vaatimusmäärittelyn pohjana käytettiin englantilaista Juliet Leevesin (2007) koostamaa hyvin yksityiskohtaista kirjastojärjestelmien vaatimusmäärittelyä (jatkossa UKCS), josta poimittiin ainoastaan pääpiirteet. UKCS-määrittely on jaettu seuraaviin kahdeksaan osioon:

- yleiset vaatimukset
- bibliografisen tietokannan hallinta
- verkko- ja loppukäyttäjien palvelut
- lainauksen valvonta
- hankinta
- kausijulkaisujen valvonta
- kaukolainausta
- ylläpito.

Nämä osiot sisältävät useita kymmeniä vaatimuksia liittyen kyseisen toiminnon käyttöön. Syynä siihen, että tässä tapauksessa käytettiin huomattavasti lyhyempää vaatimusluetteloa, olivat ohjelmistovaihtoehtojen vähäisyys ja näin ollen helppo vertailtavuus ilman kovin tarkkoja vaatimuksia tai vaatimusten priorisointia.

4.2 Kyselytutkimus

Kyselytutkimus on hyvä tapa kerätä ja tarkastella tietoa erilaisista ilmiöistä, ihmisten toiminnasta, mielipiteistä, asenteista ja arvoista (Vehkalahti 2008, 11). Kyselytutkimus on yleensä määrällistä tutkimusta, mutta Vehkalahden mukaan (2008, 13) samassa tutkimuksessa voidaan hyödyntää niin määrällistä kuin laadullistakin tutkimusotetta. Yhtenä hyvänä puolena kyselylomaketutkimuksessa on se, ettei tutkija vaikuta olemuksellaan tai läsnäolollaan vastauksiin (Valli 2001, 101). Samoin Valli mainitsee myös mahdollisuuden suuren kysymysmäärään ja siihen, että kysymykset esitetään aivan identtisinä jokaiselle vastaajalle. Kyselylomakkeen heikkouksiksi Valli mainitsee muun muassa alhaiset vastausprosentit, mahdollisten uusintakyselyiden lisätyön ja -kustannukset sekä vastaajien kysymyksiin vastaamisen järjestyksen sekä mahdolliset väärinymmärrykset.

Kyselylomakkeen kysymykset voidaan tehdä kahdella tavalla: käyttämällä joko valmiita vaihtoehtoja tai avoimia kysymyksiä. Valmiit vastausvaihtoehdot luodaan kuviteltujen vastausten pohjalta ja niiden lisäksi yleensä lisätään avoin vaihtoehto (Valli 2001, 110). Erityisesti tässäkin opinnäytetyön kyselyssä käytettyjä avoimien kysymysten vastauksia voi Vallin mukaan analysoida joko tilastollisin tai laadullisin menetelmin. Etuna avoimissa kysymyksissä on se, että vastausten joukosta saat-
taa löytyä hyviä uusia ideoita ja mahdollisuus saada vastaajan mielipide perusteel-
lisemmin selville. Toki avoimissa kysymyksissä on huonotkin puolensa. Vallin mu-
kaan (2001, 111) näitä ovat esimerkiksi seuraavat: kysymykseen ei vastata lain-
kaan, vastaus on ylimalkainen tai epätarkka tai se ei vastaa lainkaan suoraan ky-
symykseen.

Sairaalakirjastoille suunnatun kyselylomake oli lyhyt ja yksinkertainen. Kysymykset olivat sekä avoimia kysymyksiä että strukturoituja vaihtoehtokysymyksiä. Kyselyn tarkoituksena oli selvittää lyhyesti muiden sairaalakirjastojen vertailtavuutta Sata-
kunnan keskussairaalan tieteelliseen kirjastoon sekä käytössä olevaa kirjastojär-
jestelmää sekä henkilökunnan tyytyväisyyttä siihen. Kysely lähetettiin sähköpostin
liitetiedostona yhdeksään Helli-konsortion jäsenkirjastoon ja vastauksia saatiin
kahdeksan eli vastausprosentti oli lähes 89 %.

5 KIRJASTOJÄRJESTELMÄN VALINTA

5.1 Vertailu

Vertailu aloitettiin kirjaamalla ylös toimintälähtöiset vaatimukset, käyttäjävaatimukset sekä toiminnalliset vaatimukset.

Toimintälähtöisiin vaatimuksiin kirjattiin kirjaston perustehtävän hoitaminen järjestelmän avulla sekä näiden tehtävien järjeistäminen, tehostaminen ja niiden saataminen asiakaslähtöisemmiksi.

Käyttäjävaatimuksissa tätä vaatimusta tarkennettiin luettelointiin ja kokoelmien hallintaan, lainaukseen ja kaukopalveluun sekä hankintaan ja talousseurantaan. Erityisesti kaukopalvelun hoitamista kirjastojärjestelmän kautta pidettiin tärkeänä sen suuren määrän vuoksi.

Toimintälähtöisten vaatimusten osalta järjestelmien vertailu jäi melko teoreettiselle tasolle, koska jokainen järjestelmästä jollakin tavalla olisi apuna näiden vaatimusten täyttämässä. Toiminnallisten ja ei-toiminnallisten vaatimusten listasta muodostui hyvinkin yleisten vaatimusten lista ylläpidosta, kokoon ja käytettävyyteen.

Varsinainen kirjastojärjestelmien vertailu aloitettiin käymällä läpi järjestelmien toiminnot käyttäjävaatimusten osalta. Vertailuun käytettiin puhtaasti niistä tietoja, joita järjestelmästä oli saatavissa yritysten internet-sivuilta. Jo tässä vaiheessa neljän kotimaisen kirjastojärjestelmätoimittajan järjestelmästä kaksi ei täyttänyt annettuja vaatimuksia. Sekä Abilita Kirjasto -järjestelmästä että KirjaOORNINKI-järjestelmästä puuttui kaukopalvelumoduuli, joka oli koettu erityisen tärkeäksi uudessa kirjastojärjestelmässä. Tässä vaiheessa siis enää Axiell Nordicin Aurora sekä PrettyBit Softwaren PrettyLib jatkoivat mukana vertailussa.

Käyttäjävaatimukset jaettiin kolmeen kategoriaan:

1. luettelointi ja kokoelmien hallinta
2. lainaus ja kaukopalvelu
3. hankinta ja talousseuranta.

Näistä jokaiseen kategoriaan liitetään myös siihen kuuluvien erilaisten raporttien ja tilastojen saaminen kyseessä olevasta aiheesta.

Jokaiseen kategoriaan kerättiin loppukäyttäjien eli Satakunnan keskussairaalan tieteellisen kirjaston henkilökunnan mielestä tärkeimpiä ominaisuuksia, jotka uudelta kirjastojärjestelmältä vaaditaan.

Myöhempanä on käyty läpi kategoriakohtaisesti ne ominaisuudet, jotka koettiin tärkeiksi kunkin kategorian kohdalla. Taulukoihin on merkitty, löytyykö kyseessä oleva ominaisuus vertailussa mukana olevista kirjastojärjestelmistä. Koska järjestelmiä vertailtiin vain vapaasti saatavissa olevien internet-sivujen ja niiltä löytyvien esitteiden avulla, olivat tiedot varsinkin Axiell Aurora -kirjastojärjestelmän osalta hyvin puutteelliset ja suurpiirteiset. Näin ollen osa vaatimuksista on merkitty kysymysmerkillä silloin, kun ei ole osattu saatavissa olevan aineiston perusteella päätellä sisältääkö kirjastojärjestelmä kyseisen vaatimuksen.

5.1.1 Toiminnalliset ja ei-toiminnalliset vaatimukset

Yleisinä vaatimuksina uudelle kirjastojärjestelmälle pidettiin ensisijaisesti kotimaisuutta ja sopivuutta pieneen tieteelliseen kirjastoon. Myös järjestelmän helppo päivitettävyyden sekä ylläpito katsottiin tärkeiksi asioiksi. Asiakasliittymän yksinkertaisuus ja helppokäyttöisyys koettiin tärkeäksi. Sairaanhoidopiirin ICT-palvelut tuottaa julkisomisteinen osakeyhtiö ja toiminnallisten ja ei-toiminnallisten vaatimusten osalta jouduttiinkin konsultoimaan kyseessä olevaa palveluntarjoajaa koskien muun muassa kirjastojärjestelmän päivittämistä sekä palvelinratkaisuja. Näissä asioissa ennakkotiedot eli tutustuminen erilaisiin esiteaineistoihin sekä internet-sivuihin vaikuttivat siihen, että sopivammaksi kirjastojärjestelmäksi todettiin Pretty-Lib.

5.1.2 Luettelointi ja kokoelmien hallinta

Luetteloinnissa haluttiin ensisijaisesti ottaa käyttöön uudempaa MARC-formaattia tukeva järjestelmä. Muita tärkeiksi koettuja asioita oli eri aineistotyyppien luette-

lointimahdollisuus, luettelointipohjien helppokäyttöisyys. Yleisen suomalaisen asiasanaston (YSA) sekä Medical Subject Headings -sanaston (MeSH) ja Yleisten kirjastojen luokituksen (YKL) tukeminen oli myös tärkeää. Tarkempi luettelo luetteloinnin vaatimusmäärittelystä löytyy alla olevasta taulukosta.

Vaatus	Axiell Aurora	PrettyLib
MARC21-luettelointi	x	x
Osakohteiden luettelointi	x	x
Elektronisten aineistojen luettelointi sekä linkkien lisääminen	x	x
Kausijulkaisujen luettelointi	?	x
Kopioluettelointi	?	x
Auktoriteettikontrolli (kuten asiasanat, sarjat, tekijät)	?	x
Poistojen tekeminen ja poistoluettelo	?	x
Kokoelmatilastot (aineistoittain)	?	x
Inventaario	?	x
Nidetiedot:	x	x
- nidenumero	?	x
- sijaintipaikka	?	x
- hyllyluokka	?	x
- laina-aika	?	x
- hankintatiedot (tilausnumero, toimittaja, hankinta-aika, hinta, kustannuspaikka)	?	x

Taulukko 1. Luetteloinnin ja kokoelmien hallinnan vaatimusmäärittely.

Yllä olevasta taulukosta selviää, että molemmissa kirjastojärjestelmissä on saatavissa pääpiirteittäin tärkeimmät vaatimusmäärittelyn vaatimukset, jotka koskivat luettelointia ja kokoelmien hallintaa. Mutta mm. tarkempien nidetietojen osalta ei Axiell Auroran kohdalla voitu päätellä sitä, minkälaisia tietoja nidekentiin voidaan tallentaa. Myöskään erilaisten tilastojen saamisesta ei ollut saatavissa tarkempaa tietoa kuin maininta raporttien ja muistutusten saatavuudesta Saman kohtalon koivat myös vaatimukset kopioluetteloinnista, poistoista sekä auktoriteettikontrollista, vaikka näiden ominaisuuksien kohdalla voidaan olettaa niiden löytyvän myös

Axiell Aurorasta. Tämä perustuu tietoihin Axiellin aiemmista kirjastojärjestelmistä ja niiden ominaisuuksista.

5.1.3 Lainausta ja kaukopalvelu

Lainaustoiminnoissa vaatimuksiin listattiin mm. asiakastietojen rekisteröinti, lainaus, palautus, varauksien tekeminen, lainojen uusiminen, muistutukset ja ilmoitukset sekä niiden lähettäminen joko sähköpostitse tai tekstiviestillä, lainauksen tilastointi, kaukopalvelu ja sen tilastointi.

Vaatus	Axiell Aurora	PrettyLib
Asiakastietojen rekisteröinti	x	x
Lainausta	x	x
Palautus	x	x
Varauksien tekeminen	x	x
Muistutukset ja ilmoitukset ja niiden lähettäminen	x	x
- sähköpostilla	x	x
- tekstiviestinä	x	x
Lainauksen tilastointi	?	x
Kaukopalvelu	x	x
Kaukopalvelun tilastointi	?	x
Kaukopalvelun kulujen tilastointi ja seuranta	?	x

Taulukko 2. Lainauksen ja kaukopalvelun vaatimusmäärittely.

Lainauksen ja kaukopalvelun vaatimusmäärittelyn osalta kirjastojärjestelmät olivat saatavilla olevien tietojen valossa paljon tasaisempia (taulukko 2). Ainoastaan erilaisten tilastojen saamisesta ei ollut saatavissa tarkempaa tietoa kuin maininta raporttien ja muistutusten saatavuudesta, kuten jo todettiin luetteloinnin ja kokoelmien hallinnan vaatimustenkin kohdalla.

5.1.4 Hankinta ja talousseuranta

Hankinnan ja talousseurannan osalta vaatimuksiin listattiin esimerkiksi hankintaesitysten ja tilausten tallentaminen ja täydentäminen, esitysten ja tilausten seuranta, saapumisvalvonta, kulujen seuranta sekä erilaiset hankintoihin ja talousseurantaan liittyvät raportit.

Vaatus	Axiell Aurora	PrettyLib
Hankintaesitysten tallentaminen	x	x
Tilausten tallentaminen	x	x
Hankintaesitysten ja tilausten päivittäminen	x	x
Saapumisvalvonta	x	x
Kulujen seuranta kustannus- ja sijaintipaikottain	?	x
Raportit ja tilastot kustannus- ja sijaintipaikottain	?	x

Taulukko 3. Hankinnan ja talousseurannan vaatimusmäärittely.

Taulukosta kolme on nähtävissä, että myös hankinnan ja talousseurannan osalta kirjastojärjestelmät olivat hyvin tasaväkiset. Ainoastaan erilaisten raporttien ja tilastojen saamisessa Axiell Auroran kohdalla ei ollut tietoja saatavissa.

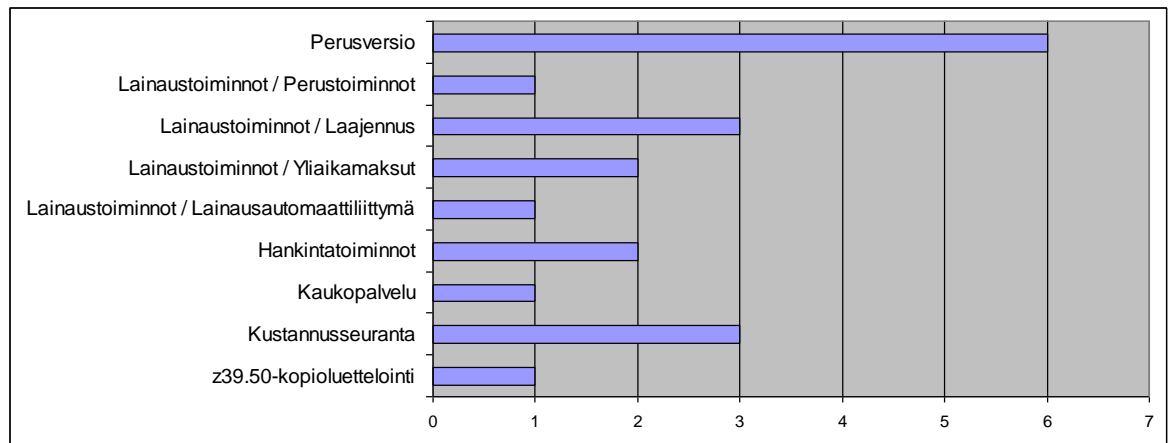
5.2 Käyttökokemuksia

Sairaalakirjastoille kohdennetussa kyselyssä haluttiin saada vastauksia siihen, millainen kirjastojärjestelmä olisi sopiva pienelle tieteelliselle kirjastolle ja minkälaisiin kohtiin valinnassa tulisi kiinnittää huomiota silloin, kun kyseessä on kirjastojärjestelmän valinta pieneen kirjastoon. Kysely tehtiin juuri sairaalakirjastoille siitä syystä, että ne ovat melko samantyyppisiä sekä toiminnoiltaan että kooltaan kuin Satakunnan keskussairaalan tieteellinen kirjasto.

Sairaalakirjastoille tehdyssä kyselyssä (ks. kappale 2.1) saatiin vastauksia kahdeksasta sairaalakirjastosta (n=8). Näistä sairaalakirjastoista kuudessa oli käytössä PrettyBit Softwaren PrettyLib-kirjastojärjestelmä. Yhdessä kirjastossa oli käytössä oma järjestelmä, jota ei sen tarkemmin annettussa vastauksessa eritelty, ja

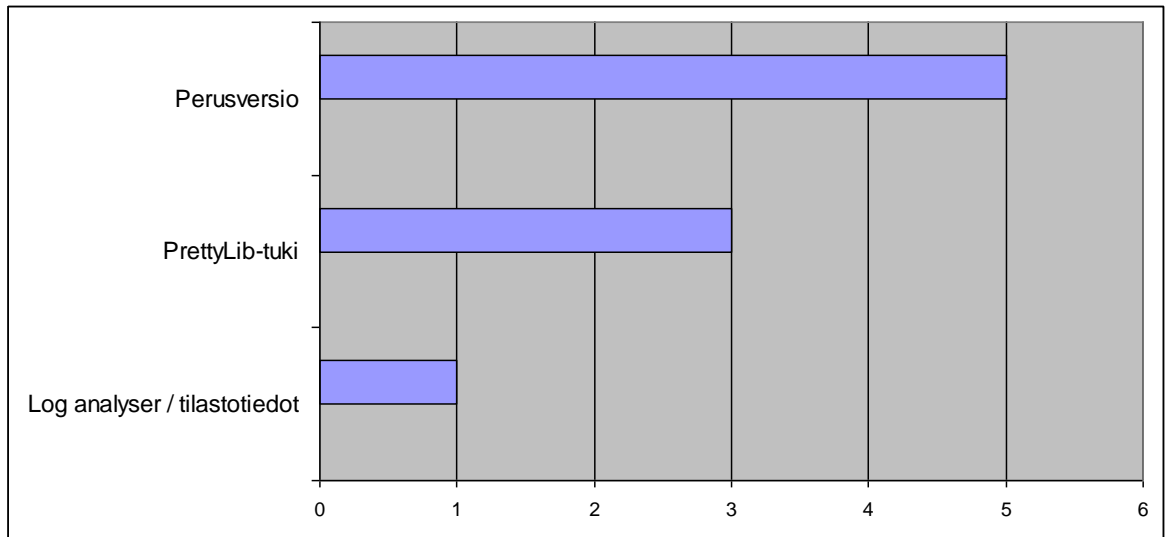
yhdessä ammattikorkeakoulukirjaston ja sairaanhoitopiirin ylläpitöyhteistyön vuoksi Voyager-kirjastojärjestelmä.

Kyselyssä pyydettiin tietoja käytössä olevasta kirjastojärjestelmästä, sen kokoonpanosta ja toiminnoista sekä siitä miksi kyseinen kirjastojärjestelmä oli valittu ja oltiin ko sekä kirjastojärjestelmään, sen toimintoihin että kirjastojärjestelmätoimittajan palveluihin tyytyväisiä.

Kuvio 1. Sairaalakirjastoissa käytössä olevien PrettyLib-kirjastojärjestelmäosioiden kappalemäärät.

Taulukosta yksi selviää, kuinka monessa sairaalakirjastossa mitään PrettyLib-kirjastojärjestelmän osiota on käytössä. Ohjelmistosta käytössä olevien osioiden kokoonpano vaihteli suuresti eri kirjastoissa ja kaikista ei tarkkoja tietoja saatu. Osassa oli käytössä vain aivan perusversio, osassa lähes kaikki saatavilla olevat osiot. Huomioitavaa on, että sairaalakirjastoissa on kirjastojärjestelmä ostettu selkeästi vain tavallisimpaan kirjastokäyttöön, kuten luettelointiin, lainaukseen sekä kustannusten seurantaan. Vain kahdessa kirjastossa kirjastojärjestelmään on mahdollista kertyä yliaikamaksuja. Lisäksi yhdessä kirjastossa on käytössä lainausautomaatti- ja kaukopalveluosiot.

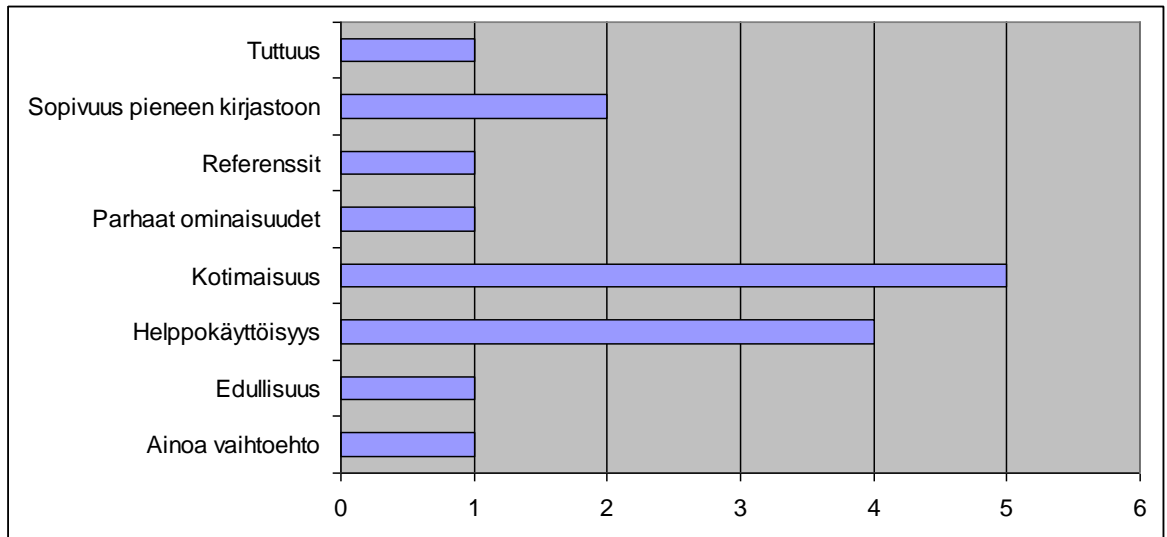

Kuvio 2. Sairaalakirjastoissa käytössä olevien PrettyBit Server www-liittymä-osioiden kappalemäärät.

Viisi kuudesta PrettyLib-kirjastojärjestelmää käyttävästä kirjastosta ilmoitti, että kirjastossa on käytössä myös PrettyBit Server www-liittymä (kuvio 2). Kolme ilmoitti käytössä olevan myös PrettyLib-tuen. Tämä on pakollinen osio, jos PrettyLib-kirjastojärjestelmään halutaan asiakkaille www-käyttöliittymä. Tämän perusteella voidaankin siis todeta, sen olevan käytössä ainakin viidessä sairaalakirjastossa vaikka kirjastot sitä eivät ilmoittaneetkaan hankkineensa. Log analyser -tilastointiohjelma, jolla voidaan seurata www-käyttöliittymän käyttöä, oli hankittuna vain yhteen sairaalakirjastoon. Yhdestä kirjastosta ei saatu tietoa PrettyBit Server www-liittymän käytöstä.

Viidessä kuudesta PrettyLib-kirjastojärjestelmää käyttävässä kirjastossa ohjelmisto oli sijoitettuna kirjaston tai sen kehysorganisaation omalle palvelimelle. Yhdessä kirjastossa ei ollut tietoa tästä järjestelystä.

Kysyttäessä valintakriteerejä kyseisen kirjastojärjestelmän valintaan, vastaukset olivat kirjastojen kesken hyvin samantyyppisiä (kuvio 3). Kysymys oli avoin kysymys eikä valmiita vastausvaihtoehtoja näin ollen annettu, joten kaikki vaihtoehdot tulivat vastaajilta.

Kuvio 3. Sairaalakirjastojen mainitsemat PrettyLib-kirjastojärjestelmän valintakriteerit kappalemäärittäin.

Valintakriteereistä ehdottomasti ensimmäiseksi nousi järjestelmän kotimaisuus, joka mainittiin viidessä vastauksessa. Toiseksi valintakriteereissä nousi helppokäyttöisyys ja kolmanneksi kirjastojärjestelmän sopivuus pieneen kirjastoon. Mainintoja saivat myös edullisuus, parhaat ominaisuudet, referenssit, tuttuus sekä ainoana vaihtoehtona oleminen.

Avoimeen kysymykseen kirjastojärjestelmän toimivuudesta ja siitä, ollaanko siihen tyytyväisiä tai tyytymättömiä, saatiin neljä vastausta. Vastaukset olivat hyvin samantyyppisiä: kaikissa kirjastoissa oltiin kirjastojärjestelmään tyytyväisiä. Esille nousivat jo valintakriteereissäkin esille tulleet asiat, kuten kotimaisuus, helppokäyttöisyys sekä sopivuus pieneen kirjastoon. Lisäksi mainituksi tuli kirjastojärjestelmän toimittajan järjestelmätuen toimivuus, ICT-tuen tyytyväisyys ohjelmistoon, www-liittymän ja käyttöliittymän toimivuus, kopioluettelointiominaisuus, kuvien, tiivistelmien, sisällysluetteloiden ja kirja-arvostelujen luettelointitietueisiin liittämisen mahdollisuus ja helppous. Lähes kaikki kirjastojärjestelmää koskenut palaute oli positiivista vaikka satunnaiset ongelmatkin mainittiin. Ongelmista ainoa mainittu oli www-liittymän asiakkaan itsepalvelutoiminnot, jotka koettiin hankaliksi ja epäselviksi.

5.3 Vertailun yhteenveto

Jo vertailun yhteenvetoa aloitettaessa oli melko hyvin tiedossa kirjastojärjestelmien tasaisuus erilaisten vaadittujen toimintojen osalta. Lopuksi päädyttiinkin toteamaan, etteivät ne eroa kovinkaan paljon annettujen vaatimusten perusteella toisistaan. Toisaalta osaltaan tähän varmasti vaikutti käytettävissä olevien tietojen vähäisyys ja niiden perustuminen ainoastaan markkinointiaineistoon, joka oli hyvin eritasoisista eri yritysten kohdalla.

Sairaalakirjastoille tehdyn kyselytutkimuksen suppeuden (n=8) perusteella ei voida tehdä tilastollisia yleistyksiä kirjastojärjestelmien sopivuudesta kyseessä olevan kaltaiseen kirjastoon. Kuitenkin niin vaatimusmäärittelyn teko kuin erityisesti muille sairaalakirjastoille tehty kyselytutkimus sekä aikaisemmat tiedot ja viime vuosien sekä yleinen että ammatillinen kirjastojärjestelmäkeskustelu toivat melko helpon tehtävän valita koekäyttöön PrettyBit Softwaren PrettyLib-kirjastojärjestelmä. Päätöstä helpottivat myös mm. yritysten referenssit, jotka selvästi kertoivat PrettyLib-kirjastojärjestelmän olevan suosittu pienten tieteellisten kirjastojen kirjastojärjestelmänä ja taas Axiell Auroran suurten maakunnallisten kirjastokimppojen kirjastojärjestelmänä.

Kirjastojärjestelmä voitiin valita täysin tehtyjen vertailujen perusteella sekä kirjastohenkilökunnan harkinnan mukaisesti, koska hankintaa ei tarvinnut voimassa olevan lainsäädännön puitteissa kilpailuttaa (L 30.3.2007/348). Tähän oli syynä hankinnan arvo, joka alitti reilusti lainsäädännössä määritellyn 30.000 euron rajan.

5.4 Koekäyttö

Kirjastojärjestelmän vaihtoon keskittyvä projekti aloitettiin maaliskuussa 2013 ja jo tuolloin pyydettiin koekäyttöä PrettyBit Software Oy:n PrettyLib-kirjastojärjestelmästä. Vaatimusmäärittely, vertailu sekä muille sairaalakirjastoille tehty kysely vahvisti tuota päätöstä ja koekäyttöä jatkettiin aina elokuulle 2013 asti.

Koekäyttö aloitettiin tyhjällä tietokannalla, johon tallennettiin heti kirjaston oikeaa aineistoa ja todellisia tapahtumia: asiakastietoja, kirjoja, elektronisia aineistoja,

kausijulkaisuja, kaukolainatapahtumia. Koekäytön jatkuessa paneuduttiin myös erilaisten aikaisemmassa kirjastojärjestelmässä olleiden ongelmien pariin ja siihen löytyykö PrettyLib-kirjastojärjestelmässä ratkaisua niihin. Tällaisia olivat mm. e-kirjojen luettelointi, linkkien näkyvyys, asiakastietojen sisältö ja erityisesti ylläpito-toiminnot, jotka oli koettu erityisen hankaliksi edellisessä kirjastojärjestelmässä. Koekäytön aikana selviteltiin myös mm. tarjouspyynnön tekemistä sekä aineiston konvertointimahdollisuuksia vanhasta järjestelmästä uuteen järjestelmään sekä monia muita itse kirjastojärjestelmän vaihdossa eteen tulevia asioita.

6 UUDEN KIRJASTOJÄRJESTELMÄN KÄYTTÖÖNOTTO

6.1 Tarjouspyyntö

Satakunnan sairaanhoitopiiri ostaa tarvitsemansa ICT-palvelut julkisomisteiselta yhtiöltä, joka myös omistaa kaikkien sairaanhoitopiirin käytössä olevien ohjelmistojen lisenssit. Näin ollen myös kirjastojärjestelmän kohdalla tarjouspyynnön PrettyBit software Oy:lle teki kyseinen yhtiö. Satakunnan keskussairaalan tieteellisen kirjaston tehtäväksi jäikin vain tarjouksen tarkistaminen ja tarvittavien lisäkysymysten esittäminen kirjastojärjestelmää tarjoavalle taholle sekä hankintaa hoitavalle yhtiölle.

Tarjouspyyntö koski PrettyLib 4 -kirjastojärjestelmää, niin että siihen sisältyivät seuraavat osiot: perusversio, lainaustoiminnot (sekä perus- että laajennusosio), hankinta, kustannuseuranta, kaukopalvelu sekä Z39.50-kopioluettelointi. Www-käyttöliittymän osalta tarjous koski perusversiota sekä PrettyLib-tukea. Lisäksi tarjous saatiin tietokantapalvelimen käyttöpalvelun osalta. Tällä tarkoitetaan kirjastotietokannan sijaintia PrettyBit Oy:n palvelimella oman palvelimen sijaan. Jälkimmäiseen tarjoukseen sisältyi myös vaihtoehtoinen www-hakuliittymän tarjous.

Lisäkysymyksiä nousi esiin mm. aineiston siirrosta vanhasta kirjastojärjestelmästä uuteen, koekäytön aikana tallennetun aineiston jatkokäytöstä sekä tietokannan sijoittamisesta joko sairaanhoitopiiriin ICT-palvelut tarjoavan yhtiön ylläpitämälle tai PrettyBitin tarjoamalle palvelimelle.

Suurimmalta osalta kysymykset ja ongelmat saatiin ratkaistua ennen tarjouspyynnön hyväksymistä. Ratkaisua vaille jääneet kysymykset koskivat lähinnä kirjaston ja ICT-palvelut tarjoavan yhtiön välisiä ratkaisuja kuten esimerkiksi vanhan aineiston toimittamista kirjastojärjestelmän toimittajalle, kirjastojärjestelmän päivitysten tekemistä tulevaisuudessa sekä erilaisten yhteysasetusten varmistamista.

Tarjouksesta hyväksyttiin kirjastojärjestelmää koskeva tarjous sekä tarjous käyttöliittymäpalvelusta www-liittymiseen. Näin ollen omaa palvelinratkaisua ei tarvita eikä myöskään palvelimen ylläpitoa ICT-palvelut tarjoavan yhtiön puolelta. Näin toimittaessa esimerkiksi tietokannan varmuuskopiointi tullaan tekemään säännölli-

sesti kirjastojärjestelmätoimittajan puolesta eikä kirjastohenkilökunnan tarvitse siitä näin ollen huolehtia.

6.2 Konvertointi

Konvertoinnilla tarkoitetaan tässä kirjastojärjestelmän luettelointitietojen muuttamista sellaiseen muotoon, että se voidaan siirtää toiseen järjestelmään. Aiemmas- ta Origo-tietokannasta saatiin aineisto ajettua sellaisessa muodossa tiedostoiksi, että ne voitiin suoraan siirtää uuteen PrettyLib-järjestelmään. Konvertointi sisälsi ainoastaan MARC-tiedostot, sillä nidetietojen kohdalla päädyttiin tallentamaan tie- dot käsin. Tämä johtui nidetietoihin tehtävistä useista muutoksista mm. sijaintitieto- jen kohdalla.

Konversio onnistui pääasiassa hyvin, mutta joitakin tietoja jouduttiin tallentamaan jälkikäteen manuaalisesti. Osa tällaisista muutoksista johtui vaihtuneesta MARC- formaatista, kuten media- ja sisältötyypin merkitseminen tietueeseen. Joidenkin tietojen puutteet johtuivat kirjastojärjestelmien erilaisuudesta. Esimerkiksi uudessa kirjastojärjestelmässä on MARC-tietoihin tallennettavissa myös kirjan hyllyluokka, kun taas vanhassa kirjastojärjestelmässä saman tiedot paikka oli ainoastaan nide- tiedoissa. Näin ollen kaikista kirjoista puuttui hyllyluokkatieto, joka tallennettiin MARC-tietueeseen samalla, kun siihen lisättiin nidetiedot.

6.3 Asiakastiedot

Asiakastietojen siirtäminen vanhasta kirjastojärjestelmästä ei onnistunut, joten ne tallennettiin käsin syöttämällä sitä mukaan kuin oli tarpeen esimerkiksi kaukopä- velutilauksia tallennettaessa.

Asiakastietojen tallentamisen tehtiin myös melko suuria muutoksia. Aiemmin asi- akkaat oli jaettu vain kahteen asiakasryhmään: henkilökuntaa ja opiskelijoihin. Nyt haluttiin parantaa tilastointimahdollisuuksia ja asiakkaat jaettiin paljon pienem- piin ryhmiin, kuten hoitohenkilöstöön, lääkäreihin ja hallintohenkilökuntaan. Tämä jako tehtiin vielä toimialoittain, joten jatkossa on mahdollista hyvinkin tarkkaan tie-

toon siitä, miten paljon eri ammattiryhmissä tai toimialoilla kirjastoa käytetään. Tätä on ajateltu käytettävän hyväksi mm. kirjaston markkinoinnissa ja kohdennetuissa opastus- ja koulutustilaisuuksissa.

Samalla päädyttiin aiemmasta työyksikkö ja työsähköposti -yhteystietojen riittävydestä siirtyä malliin, jossa jokaiselta asiakkaalta on löydyttävä vähintään yksi henkilökohtainen puhelinnumero- tai sähköpostiosoitetieto. Tämä takaa jatkossa asiakkaiden helpomman tavoitettavuuden esimerkiksi loma-aikoina.

Kirjastolla ei ole ollut käytössä kirjastokortteja. Asiakasliittymässä ei kuitenkaan voi esimerkiksi uusia lainoja ilman kirjastokorttia. Korttien käyttöönottoa harkitaan vuoden 2014 aikana, kunhan kirjastohenkilökunta on ensin ehtinyt koekäyttää asiakasliittymän asiakastieto-osion sekä kokeilla korttien tekemistä ja tulostamista itse.

6.4 Luettelointi

Myös luetteloinnin osalta oli mietittävänä monia asioita ja tehtävä uudistuksia. Suurin osa muutoksista liittyi uuteen MARC-formaattiin, osa toimintatapojen muutokseen uuden kirjastojärjestelmän erilaisten mahdollisuuksien vuoksi. Tällaisia periaatepäätöksiä tehtiin mm. elektronisten aineistojen tallennuksessa siltä osin tehdäänkö sekä elektronisena että painettuna löytyvästä teoksesta yksi tietue linkillä vai kaksi erillistä tietuetta. Vaikka MARC-formaatti määrittelee tietojen myös näiden tietojen tallentamisesta, on yleisessä keskustelussa löydettävissä kahta eri koulukuntaa siitä miten formaatin antamaa ohjeistusta sovelletaan. Tässä tapauksessa päädyttiin merkitsemään huomautus toisesta saatavuusmuodosta ja luetteloimaan organisaatiolle tärkeistä kirjoista molemmista saatavilla olevista muodoista oma tietueensa, jos ne ovat organisaation käytettävissä. Tällaisia mahdollisia ns. tuplatietueita tehdään esimerkiksi sairaanhoitopiiristä valmistuneista opinnäytteistä. Myös sisällysluettelo-, tiivistelmä- ja esittelytekstien tallennuksesta tehtiin päätös, jonka mukaan ne tallennetaan aina, kun ne ovat helposti kopioitavissa luettelointitietueeseen tai ovat muulla tavoin merkityksellisiä hakutietojen osalta. Koska edellä mainitut tiedot ovat mukana myös hakutiedoissa, vähenee asiasanoituksen tarve huomattavasti.

6.5 Kaukopalvelu

Kaukopalvelun osalta oli aiemmin pidetty kirjanpitoa Microsoft Excel-ohjelmalla. Tämä tapa oli otettu käyttöön muutamia vuosia aiemmin, mutta jatkuvan kaukopalvelutilausten määrän kasvun myötä, se koettiin erittäin hankalaksi ja aikaa vieväksi. Nyt uuden kirjastojärjestelmän myötä myös kaukopalvelutilaukset saadaan tallennettua kirjastojärjestelmään. Koko kaukopalveluprosessi tuli tämän vuoksi uusiksi ja samalla oli tehtävä tarkat ohjeet siitä, kuinka uudet tilaukset tulisi tallentaa kirjastojärjestelmään.

Tilauspohjiin tallennetaan tiedot kirjojen ja artikkelien tekijöistä ja nimekkeistä sekä artikkelien kohdalla kausijulkaisun tiedot (nimeke, vuosikerta, julkaisuvuosi sekä sivunumerot) ja kirjojen kohdalla kustannuspaikka, kustantaja sekä julkaisuvuosi ja ISBN-numero. Tilaukseen merkitään myös tilattavan aineiston formaatti (laina, kopia, sähköpostiliite), tilauspäivä, tilaaja sekä lähetettävä kirjasto. Lisäksi tilaukseen merkitään myöhemmin saapumis- sekä mahdollinen eräpäivä. Myös kaukolainojen laskutustiedot (hintaa, laskutuspäivä sekä laskun viitenumero) merkitään laskun saapuessa. Tämä helpottaa jatkossa vuosittaista kaukolainakulujen seuranta.

Tilauksen osalta ei otettu käyttöön kirjastojärjestelmän tarjoamia tilauksen lähetystapoja vaan jatkossakin tilaukset lähetetään muihin kirjastoihin joko niiden tarjoamien kaukopalvelutilauslomakkeiden tai sähköpostin avulla.

7 YHTEENVETO

Kirjastojärjestelmien historiaan sekä kotimaisiin kirjastojärjestelmäratkaisuihin tutustuminen oli mielenkiintoista. Se kuinka kirjastojärjestelmät ovat kehittyneet ja muuttuneet muutamassa vuosikymmenessä kuvaa hyvin myös yleistä automatisoitumista kaikilla aloilla. Kortistoja tuskin enää löytyy edes pienimmistä kirjastoista ja jopa intohimoiset kirjojen harrastajat ovat tehneet omia kotikirjastotietokantojaan.

Myös sairaalakirjastoihin tutustuminen toi paremman kuvan siitä, kuinka hyvä ja kattava verkosto Suomesta löytyy myös tällä kirjastosaralla. Tämä lienee yleisesti hyvän suomalaisen, niin yleisen kuin tieteellisenkin, kirjastoverkon ansiota. Sairaalakirjastoille tehdyssä kyselytutkimuksessa olisi voitu hyödyntää paremmin vaatimusmäärittelyssä esiin tulleita seikkoja. Kyselytutkimuksesta saadut tiedot täyttivät kuitenkin odotukset ja olivat merkittävänä osana kirjastojärjestelmän valinnassa.

Kotimaisia kirjastojärjestelmiä ei tarjolla ole kovinkaan monta ja kyseessä olevan kirjaston ominaisuuksien vuoksi ei voitu lähteä tutkimaan ulkomaisia tai avoimen lähdekoodin kirjastojärjestelmiä. Tämä olisi ollut hyvin mielenkiintoista ajatellen tämän hetkistä valtakunnallista suuntausta, jossa erityisesti UKJ- eli Uusi kirjastojärjestelmä-projekti etsii kaikki kirjastosektorit kattavaa kirjastojärjestelmäratkaisua. Myös syvempi tutustuminen tarjolla oleviin kirjastojärjestelmiin olisi voinut tuoda vertailuun erilaisia ulottuvuuksia. Tästä kuitenkin luovuttiin, koska vertailu pystyttiin tekemään vapaasti saatavilla olevien tietojen pohjalta.

Valittu kirjastojärjestelmä antaa jatkossa mahdollisuuksia myös sairaalakirjastojen lisääntyvään yhteistyöhön. Tulevaisuuden mahdolliset muutokset sosiaali- ja terveysalalla ja erityisesti sairaanhoitopiireissä voivat tuoda mukanaan myös välttämätöntä yhteistyötä ja jopa yhdistymisiä myös sairaalakirjastoille. Tietojen vaihtaminen ja myös esimerkiksi tietokantojen yhdistäminen on helpompaa ja nopeampaa, kun kirjastojen tietokannat ovat jo ennestään samassa ohjelmistossa.

Mitä kirjastojärjestelmän vaihtoon tulee, se onnistui hyvin eikä esimerkiksi konvertoitua aineistossa ilmennyt suuria virheitä. Paljon työtä toki aiheutti aineiston nidetietojen tallentaminen, jota tehtiin syys-joulukuussa 2013. Tämä olisi mahdoli-

sesti voitu välttää, jos kirjaston henkilökunnalla olisi ollut pääsy vanhan kirjastojärjestelmän tietokannan rakenteisiin.

Myös ohjelman erilaisuuden ja uusien mahdollisuuksien sekä MARC-formaatin vaihdoksen vuoksi tehdyt muutokset toimintatapoihin ja niiden ohjeistaminen teetivät työtä. Ohjeistuksien uusiminen otettiin huomioon jo koekäytön aikana, jolloin ne olivat valmiina varsinaisen tuotantokäytön alkaessa, mikä helpotti huomattavasti siirtymistä uuden järjestelmän käyttöön.

Muutaman kuukauden tuotantokäyttö on osoittanut kirjastojärjestelmän vaihdoksen onnistuneeksi ja sen nopeuttaneen jo projektin aikanakin joitakin kirjaston prosesseja. Tulevaisuuden työksi jäi vielä monia toteutettavia projekteja, joiden avulla kirjastojärjestelmä tulee tehostamaan lisää kirjaston prosesseja. Tällainen työ on esimerkiksi lehtitietojen tallentaminen kirjastojärjestelmään sekä lehtien saapumisvalvonnan käyttöönotto.

LÄHTEET

- AMKIT-konsortio. 2005. [Verkkosivusto]. amkit.fi. [Viitattu 24.5.2013]. Saatavana: <http://www.amkit.fi>
- Axiell Arena. 2011. [Verkkojulkaisu]. Axiell Nordic Oy. [Viitattu 13.5.2013]. Saatavana: http://www.axiell.fi/c/document_library/get_file?p_l_id=16769&folderId=502994&name=DLFE-11212.pdf
- Axiell Aurora. 2011. [Verkkojulkaisu]. Axiell Nordic Oy. [Viitattu 13.5.2013]. Saatavana: http://www.axiell.fi/c/document_library/get_file?p_l_id=16769&folderId=502994&name=DLFE-11211.pdf
- Baer, T. 2006. TietoEnatorLibraries yrityksen kirjastojärjestelmät Pallas Pro ja LIBRA. [Verkkolehtiartikkeli]. Kirjastolehti 4.1.2006. [Viitattu 13.5.2013]. Saatavana: http://kirjastoseura.kaapeli.fi/etusivu/lehti/uutiset?modeyksi=yksi&takaisin=etusivu/lehti/uutiset/&teksti_id=5527
- Cutter, C. A. 1876. Library catalogs. Washington: U.S. Bureau of Education.
- Haarala, A.-R. & Jääskeläinen, K. 1991. Tietotekniset visiot teknillisen korkeakoulun kirjastossa. Tampere: Tampereen teknillinen korkeakoulu.
- Haavisto, T., Jokinen, M.-R. & Ojala, M. 2009. Kirjastojärjestelmät nyt!: ad hoc-raportti 2009. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 23.5.2013]. Saatavana: http://www.kirjastot.fi/kirjastoala/julkaisut/kirjastojarjestelmat_nyt
- Hakala, J. 2007. Kaksi vuosikymmentä kirjastoautomaatiota. [Verkkolehtiartikkeli]. Tietolinja (1). [Viitattu 21.5.2013]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20071285>
- Hinnasto. 2012. [Verkkojulkaisu]. Tampere: PrettyBit Software Oy. [Viitattu 13.5.2013]. Saatavana: <http://www.prettybit.fi/docs/Hinnasto.pdf>
- Historiamme. 2011. [Verkkosivu]. Pietarsaari: Oy Abilita Ab. [Viitattu 13.5.2013]. Saatavana: <http://www.abilita.fi/historiamme.html>
- Ilva, J. 2006. Yrityksen ja erehdyksen kautta: tieteellisten kirjastojen keskitetyn atk-suunnittelun alkuvaiheet 1970-luvulla. [Verkkolehtiartikkeli]. Tietolinja (1). [Viitattu 21.5.2013]. Saatavana: http://www.kansalliskirjasto.fi/extra/tietolinja/0106/atk_alkuvaiheet.html

- JHS 173 ICT-palvelujen kehittäminen: vaatimusmäärittely. 2009. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: JUHTA - Julkisen hallinnon tietohallinnon neuvottelukunta. [Viitattu 28.5.2013]. Saatavana: <http://www.jhs-suositukset.fi/suomi/jhs173>
- Kirjaoorninki. Ei päiväystä. [Verkkosivusto]. Oorninki-Ohjelmistot Oy. [Viitattu 13.5.2013]. Saatavana: http://www.oorninki.com/sgg/m1_1.htm
- Kirjastoala. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Kansalliskirjasto. [Viitattu 15.5.2013]. Saatavana: <http://www.kansalliskirjasto.fi/kirjastoala.html>
- Kirjastojärjestelmät. 2013. [Verkkosivu]. Helsinki: Kirjastot.fi-toimitus. [Viitattu 13.5.2013]. Saatavana: <http://www.kirjastot.fi/fi-FI/kirjastot/kunnan-ja-kaupunginkirjastot/kirjastojarjestelmat>
- Kirjastotoimi. 2011. [Verkkosivu]. Pietarsaari: Oy Abilita Ab. [Viitattu 13.5.2013]. Saatavana: <http://www.abilita.fi/kirjastotoimi.html>
- Kunnat.net. 2013. [Verkkosivusto]. Helsinki: Suomen kuntaliitto. [Viitattu 23.5.2013]. Saatavana: <http://www.kunnat.net>
- L 30.3.2007/348. Laki julkisista hankinnoista.
- Lahti, J. 2008. Axiell kohentelee asemiaan kirjasto-it:ssä. [Verkkolehtiartikkeli]. Digitoday 2.1.2008. [Viitattu 13.5.2013]. Saatavana: <http://www.digitoday.fi/bisnes/2008/01/02/axiell-kohentelee-asemiaan-kirjasto-itssa/2008112/66>
- Leeves, J. 2007. United Kingdom Core Requirement (UKCS): functional requirements for library management systems. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu: 3.6.2013]. Saatavana: http://libtechrfp.wikispaces.com/file/view/UKCS_Version3_CC_licensed_rev.doc/c/248141985/UKCS_Version3_CC_licensed_rev.doc
- Linnea2-konsortio. Ei päiväystä. [Verkkosivusto]. Helsinki: Kansalliskirjasto. [Viitattu 24.5.2013]. Saatavana: <http://www.kansalliskirjasto.fi/kirjastoala/linnea2/konsortio.html>
- Poropudas, T. 2007. Axiell kohentelee asemiaan kirjasto-it:ssä. [Verkkolehtiartikkeli]. Digitoday 27.2.2007. [Viitattu 13.5.2013]. Saatavana: <http://www.digitoday.fi/bisnes/2007/02/27/tietoenator-luopuu-kirjasto-ohjelmista/20075071/66>
- PrettyBitServer: tuote-esite. Ei päiväystä. [Verkkojulkaisu]. Tampere: PrettyBit Software Oy. [Viitattu 13.5.2013]. Saatavana: <http://www.prettybit.fi/docs/PrettyBitServerEsite.pdf>

- PrettyBit Software Oy. Ei päiväystä. [Verkkosivusto]. Tampere: PrettyBit Software Oy. [Viitattu 13.5.2013]. Saatavana: <http://www.prettybit.fi/frmEtusivu.aspx>
- PrettyCirc 4-lehtijärjestelmä: tuote-esite. Ei päiväystä. [Verkkojulkaisu]. Tampere: PrettyBit Software Oy. [Viitattu 13.5.2013]. Saatavana: <http://www.prettybit.fi/docs/PrettyCirc4Esite.pdf>
- PrettyLib kirjastojärjestelmä v4. 2012. [Verkkojulkaisu]. Tampere: PrettyBit Software Oy. [Viitattu 13.5.2013]. Saatavana: <http://www.prettybit.fi/docs/PrettyLib4Esite.pdf>
- Saarti, J. 2008. Kirjasto ilman seinää – tieto- ja viestintätekniikan kehitys suomalaisissa kirjastoissa 1970 – 1990-luvuilla. [Verkkolehtiartikkeli]. Informaatiotutkimus 27 (1). [Viitattu: 21.5.2013]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20071285>
- Saarti, J. 2012. Kirjaston tietojärjestelmät ja niiden projektointi: kirjaston johtamisen ja palvelutuotannon työkalut. Teoksessa: J. Saarti & P. Tuomi (toim.) Kirjastojärjestelmät vai kirjastot ilman järjestelmää: kirjastojen tietojärjestelmien suunnittelu, hankinta ja käyttöönotto. Helsinki: Avain, 9 – 35.
- Satakunnan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä. 2012. [Verkkosivusto]. Pori: Satakunnan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä. [Viitattu: 22.5.2013]. Saatavana: <http://www.satshp.fi>
- Suomen sairaalakirjastokonsortio. Ei päiväystä. [Verkkosivusto]. [Viitattu 23.5.2013]. Saatavana <http://www.helli.fi>
- This is Axiell. 2010. [Verkkosivu]. Lund: Axiell Group. [Viitattu 13.5.2013]. Saatavana: <http://www.axiell.com/history>
- Tieteellinen kirjasto. Ei päiväystä. Pori: Satakunnan sairaanhoitopiiri. [Viitattu 22.5.2013]. Saatavana: Satakunnan sairaanhoitopiirin intranet. Vaati käyttöoikeuden.
- Valli, R. 2001. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa: J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikäkunoita tutkimusmetodeihin I: metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 100 – 112.
- Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Tammi.